

Предплата
ПЛАТНА В ЧЕРНІВЦЯХ
 вносять:
 на цілий рік 5 зр. — кр.
 " пів року 2 " 50 "
 " чверть року 1 " 25 "
 для заграниччя 5 рублів або
 12 франків

Поодинокі числа по 12 кр.
 в книгарні Г. Пардінського
 в Чернівцях, ринок ч. 10 і
 в бюрі газет Л. Горвица,
 ул. гошовна ч. 17.

БУКОВИНА.

Виходить що тижня в п'ятницю.

Редакция і Адміністрація „Буковини“ находить ся в Чернівцях (улиця Петровича, ч. 2.), куда всі дописи адресувати належить. — Бюро редакції отворене щодня від 6.—8. години вечером.

Оповідання і прилоги обчислюють ся по найдешевших цінах.

Ч. 34.

Чернівці, дня 21-го серпня (лат. 2-го) вересня 1892.

Рочник VIIII.

Перед соймом.

Цісарским патентом з дня 24. серпня 1892 скликано всі вкраїні сойми на 9. вересня с. р., а так і наш буковинський сойм розпочне того дня свою парламентарну працю.

Несподівано заскочила наших послів теперішня соймова сесія; бо до тепер відбували ся у нас сойми звичайно аж в місяцю грудню. До того збере ся буковинський сойм тепер перший раз по нових виборах, та годі наперед сказати, як улагодять ся там відносини поодиноких партій, що входять в склад нового сойму.

Така не ясна ситуація вимагає на кождий спосіб тям більше оглядного поступованя з сторони тих послів, що щиро бажають причинити ся своїм трудом до морального і матеріального розвою нашого краю, до здвигнення его добробуту.

Самолюбна політика олігархів-румунізаторів, що через 30 років з'уміли для свого неситого панованя задержати цілу краєву автономичну власть в своїх руках, а в кінці виповли явно війну бувшому краєвому президентови за те, що він в повнім почуттю свого обовязку старав ся бодаї по часті впровадити засаду свободи: „рівне право для всіх“, і на Буковині в кров і жите — ся одже для поступового розвою нашого краю вельми шкідлива політика дала причину до того, що більша часть послів зложила по-сольські мандати, в наслідок чого розвизано попередний сойм, і переведено нові вибори.

Всі одже послы, котрим лежить правдиве добро нашого краю на серці, повинні тепер лучити ся до спільного діланя против шкідливої політики геґемонів-самолюбів в користь справедливої оборони запоручених всім мешканцям сего краю конституційними законами рівних прав. Се мусить бути провідною гадкою кожного щирого посла, се мусить бути першою підставою кождої програмовой праці, на таким ґрунті мусить звизати ся всі послы доброї волі до спільної праці для правдивого добра цілого краю, бо тільки на таким ґрунті можна збудувати кріпкий будинок правдивого миру і правдивої народної сили.

Такі засади визнають власне всі наші рускі послы, їх одушевляє добра воля до щирої праці для побіди всякої злоби, вони стремлять до найвишого людского ідеалу: до правди, до волі!

Бажаючи за помочию правдивої просвіти здвигнути свій нарід з теперішньої его духової і матеріальної немочи; бажаючи за помочию правдивої просвіти превести свій нарід до пізнаня своїх людських прав і обовязків, не можуть наші послы бути ворогами других народів. Для всіх е на сїм сьвітї місця доволі, для всіх е на сїм сьвітї доволі всякого добра, тільки не треба все загарбувати для себе, тільки не треба бажати чужого добра. Треба знати в всім справедливу міру, треба бути в всім правдивою людиною, а не лажерливою звіркою.

Незнана нам ще докладна програма парламентарної праці наших руских послів; на кождім кроці у нас ще много а много недостатків, ве-

ликі ще у нас хиби в громадській управі, великі ще у нас хиби в громадскім господарстві, нема жадного народного промислу, цілком ще занедбана народна просвіта.

На всіх сих полях вижидає наш край додатної помочи зі сторони своїх послів, там потреба ще много щирого труду, там потреба ще много умної і мозольної праці, щоби привести наш край до того стану, яким вже тепер величають ся другі западні краї нашої держави.

А вже-ж найгірше поводить ся нашому рускому народови на Буковині. О тім писали ми вже нераз подрібно на сїм місці. Без щирого і умного приводу, без щирої і умної опіки проживав наш нарід цілими віками, позіставлений сам собі на милість божу. Всі визискували его на всі боки, всім служив він вірно своїм потом і своєю кровію, а тільки не умів він дбати о себе самого.

Немав наш нарід до недавного часу своїх заступників ні в соймі, ні в радї державній; не має він ще і тепер своїх заступників ні в виділі краєвим, ні в краєвій радї шкільній, не має він ще тепер свїх щирих заступників в ерархії православної церкви, противно шовіністична румунізаторска політика теперішнього владки Мораря-Андрієвича, его консисторских радників і майже цілком здеморалізованого підвладного духовенства спиняє всякий просвітний рух, спиняє всякий народний розвій, всякий народний поступ.

Для того звертаємо ся нині до наших руских послів і жадаємо від них в інтересї нашого

З ЧЕРНИГОВЩИНИ.

(Листи до Редактора.)

IV.

Знаєте Ви, пане Добродію, ліпше за мене, що стан здоровля людности тої чи сеї країни, есть найліпший показчик економічного побуту; се те правдиве зеркало, де виразно на всю постать знати усю висшину освіти, культури і добробуту! Усякі людські хвороби ні що більш як добуток духової темноти до матеріальних злиднів. За нормального жита люди не повинні занавати жадних хвороб, не повинні вмирати з них. Смерть яко кінець жита земного повинна поступати тільки від старости, коли в чоловіка шляхом зовсім природним виснажила ся вже уся житева сила. А тим часом ми з Вами добре відаємо, що з усіх смертей ледви-ледви чи набереть ся хоч 1% такої натуральної причини смерти.

Нехай там собі учені лікарі і всякі бактериологи знаходять різні микроби, бактерії і т. ін., а ми слитаємо: звідкіль же беруть ся ті микроби та бактерії? де їх первістне гніздо? хто їх розплоджує? хто наділяє ними людей? От на пр. котить ся тепер по Росії страшенно люта холера; у слід за лікарями і ми клепаємо язиками, що причиною холери баціля, чи микроб. Нехай! змагати ся нам проти дослідів людий науки не можна і йmemo віри докторови Кохови, що холерну труду в організм чоловіка заносить

ніхто більш як баціля. Але чом же та баціля залазить до організму самої лишень голоти-злидарів? чому вельми-превельми мало случаїв, щоб холерна баціля залізла до організму як будь банкира-мільонера? чим банкири забезпечили себе від неї? якої вони уживають остоороги, яких санітарних заходів, щоб отсей невидимий, микроскопичний розбишака не заліз до них? .. Уже, пак, нічим більш відповідати муть нам, як гігієною. Добре! але що-ж таке гігієна? Ніщо більш, як освіта, культура та матеріальні достатки. Гігієна гроші, мовив хтось з людий науки, нема грошей, нема достатків — нема й гігієни. Еге! так от воно й виходить на те — що злидні та темнота і зсть єдине епде гніздо усіх в сьвітї і бацілів, і микробів і усеї тої паскудної тварі, що заподіває людям усякі хвороби.

А тепер, після такої „передмови“ гляньмо ми на стан здоровля людности нашої Черниговщини. Возьмім хоч не цілу губернію, а хоч один який повіт, та ще з ліпших повітів, на пр. Борзеньский.

Людність сего повіту становить трохи більш 130 тисячів чоловіка, межи ними не більш 8 тисячів чужинців: 4 1/2 жидів, до 3 1/2 тисячів німецьких зайдів; уся останна людність — чисті українці. Ґрунт землі добрий родючий чернозем; фабрик і фабричного пролетаріату — нема. Отже за рік в отсеому повіті хоровава трохи не ціла половина людности 55700 чоловіка! Ви тільки подумайте собі — яка се страшна сила! Таку силу недужих можна знайти хиба тільки по

острогах! (Ва! та хиба-ж ми усі, цілою Україною живемо на волі, а не в острозі?! Ото-то бо й воно!..) І на які тільки недуги не хоруге наш нарід! Навіть на „сібірську язву“ (чума) хоровало три чоловіка, і два вмерло. На хороби інфекційні (заразливї) хоровало за рік 12076, себ то 36%. Після пропасниці найбільш пановали недуги від паразитів 3137, а поміж недугів конституціональних на першому місці стоять недуги органів шлункових 5000. Перша дата показує вам гігієнічні, друга дієтичні умови жита народного і жадних коментаріїв тут не треба. Хиба до дати, що на цїлій повіт земство наше ледви спромогло ся завести пять шпиталів!

Померших за рік було 4700, або 3,61%. Варто уваги, що найменший процент смертности припадає на жидів 1,50%, найбільший на українців 3,70, середину займають німці 2,96. Є такі села, як от Стрільники і Чесноківка, де смертність переходить за 6%. Звістно найбільша смертність як і скрізь по Росії припадає на малих діттих, діти померші не доживши і пяти літ становлять 2/3 усеї смертности. Від недугів заразливих вмирає більш 30% з усеї смертности. Найбільш вмирало з шкарлатини, з обкладків. Обкладки в Борзеньскому повіті, починаючи з року 1879, непереводять ся яко пошість.

Уважаючи на ту величезну смертність діттих, яка лугує по Черниговщині, та і відаючи, яку велику запомогу можна в сій справі зробити самою тільки доброю порадою матірим про ліп-

цілого народу, щоби зараз на вступі своєї парламентарної праці представили сьміло і докладно теперішній сумний стан нашого народу, та старали ся всіма силами в першій лінії усунути сї разячі недостатки дотично заступництва в виділі краєвім і в краєвій радї шкільній, а особливо щоби старали ся всіма силами усунути рішучо вельми шкідливу деморалізаційну роботу владики Мораря-Андрієвича і его підвладного духовенства.

Сего вимагає конечно добро нашого народу, сего вимагає конечно добро нашого краю і держави.

Ми маємо повну надію, що всі послї до брої волї підопруть сї справедливі бажаня нашого народу; бо не ходять тут о безвідставну борбу, о злобне вороговане против других, але о справедливу оборону людского житя більшої части мешканців нашого краю, а такі чисті і пекучі справа повинен боронити кождий совісний краєвий посол.

Ми маємо повну надію, що такий важкий голос наших послів мусить знайти повне увзгляднене в міродайних округах, і то тим більше, що від справедливого полагодження сї справи залежить добро і щасте цілого народу!

Перегляд політичний.

Урядовий дневник Wien. Ztg. оголосив цісарський патент з дня 24. серпня датований в Ішлю скликаючий на 9. вересня краєві сойми країв коронних: Чехії, Дальмації, Галичини і Лодомерії з Краковом, Австрії Долішної і Горішної, Сальцбургга, Сирії, Каринтії, Країни, Буковини, Морави, Шлезії, Тиролю, Форальберга, Істрії, Гориції і Градски, наконець сойм міста Тріесту з его округом.

Вслід за сим наступило іменоване краєвого маршалка і его заступника для Буковини. Маршалком іменований посол Лупул (Волох), а заступником др. Рот (Німець).

Сесия соймова буде тревати до 28. вересня, а пізнійше має бути скликаний сойм в грудню с. р. ще раз на нараду.

Цісарь відвідав даньского короля Христіяна, котрий тепер перебуває в Горішній Австрії у свого свояка князя Кемберлендского. Цісарь гостив через дві години, відтак від'їхав назад до

ший догляд за дітьми; а аж тричі дивую ся не розуміючи, чому з сєю занадто дешевою і вельми користною запомогою народом не виступить наша жіноча інтелігенція? Як послухаешь часом, як наші інтелігентні дівчата і панї вболівають за народ, та як подививши ся, як то їх вельми мало дійсне реальним чином инклюєть ся коло народу, так не тямши, що тут і думати!! Чи се тільки може ліберальне балакання про народ, чи що гірше?

Справді: де діваєть ся наше інтелігентне жіноцтво, що его не видно біля народу по селах? Ото ще де?! звістно де! воно по столицях та по великих містах, а то й закордонном вболіває зником за нарід, та вболівання те, щоб бачте не було так же гірким, солодить собі оперою, танцями, а під час і читанням радикальних книжок то що!! „Обще-русская“ культура показала свій тяжкий вплив однаково на всю нашу інтелігенцію, не минаючи і жіноцтва! вода привичаїла їх „працювати“ (звістно-язиками) біля чого-будь „крупного“ — (себ то великого, буйного, а не біля дробязку.) Але-ж жите в загалї є сума дрібничок, тим то наші інтелігентні дівчата простують до Києва, або ще гірше до столиць тай там, шукаючи собі „показної“ праці, коло чогось „крупного“, переводять гроші вивезені з України і не тямлять, яке злочинство вони справляють проти рідного свого народу, що своєю працею годує, поїть і одягає їх.. Трапляєть ся ще гірше. Інчі інтелігентні дівчата ідуть, щоб навчитися там акушерству, та

Ішлю. На дворець залізничї провели австрійского цісари даньский король, князь Кемберлендский і кн. Гліксбургі.

Президент австрійских міністрів гр. Таффе виїхав на кількадневний побут до свого замку в Елішав, де гостить також від кількох днів італійский амбасадор гр. Нігра. Міністри бар. Гавч і гр. Кинбургі виїхали також з Відня.

Царь приймав на аудієнції російского міністра скарбу Вишнеградского і порішив, що він і дальше має лишити ся на своїм урядї. В самім міністерствї буде введена ся реформи, що департамент торгівлі, промислу і залізничї буде відлучений від міністерства скарбу а приділять его Віттому, котрий небаком в будучности буде іменований міністром торгівлі і комуникацій.

Против обуреня російских дневників, яке появило ся по виконаню кари смерти в Софії, виступив „Вістник Європи“ у випуску за місяць серпень. Ми нераз — каже сей журнал — вказували на самоволю і безосновність відзивів російской „патріотичної“ праси о Болгарії та о єї реґентах. Вічні крики: „узурпатори“, „незаконний князь“, „незаконні міністри“ і т. д. стояли завсїгда на дорозі поважному оціненю мнимих насильств в Софії. „Московскіи Вѣдомости“ — каже дальше автор статї — так само дуже обурили ся послїдними учинками Стамбулова в процесї о убійство Белчева. А дневник московский вже від многих років прецінь проовідує ті самі ідеї, які Стамбулов в Софії тепер переводить в жите З якої-ж же причини дневник кидает ся з такими докорами і такою ганьбою против Стамбулова. „Московскіи Вѣдомости“ тим разом звернули увагу на статю „Вістника Європи“ і старають ся доказати, quod licet Iovi, non licet bovi.

Майже несподівано замкнено в четвер англійский парламент і то без престольної бесїди, хоч первістно се замкнене мало відбути ся аж в понедїлок. В першій короткій сесії нового парламенту звалено кабинет Сельсберіого і утворено міністерство Гледстона. Тепер наступили довгі ферії і аж в лютім англійске правительство та его старий премієр виступить з гоме-рулем.

В швайцарскім Берні отворено міжнародний конгрес мира, на котрий приїхало 26 Австрійців, 5 Німців, 20 Американців, 96 Англійців, 6 Бельгійців, 4 Данців, 76 Французів, 41 Італійців, 94 Швайцарців, 10 Шведів і 11 Румунів. З Австрії взяли участь між иншими проф. Екснер, проф. Крафт-Ебінґ, послї Цркет, Розетгер, гр. Гойш. Іменем австрійских товариств мира повитала зібраних членів баронова Сутнер.

навчившись і везуть свою працю і знаня не на Україну, не в рідні села, а куди попало, на Сибір, на Кавказ і т. ін.

Менї здаєть ся, що в отсїй лиходійній справі велика вина падає на наші повітові земства; вони мало пильнують коло свого національно-народного морального обовязку, (а може й не тямлять его, може „общерусскість“ так засліляє їх, що до них в голову і думка про се не приходить!) обовязок же сей повинен казати земствам, що усі земські лікарі, акушерки, учителі і т. ін. повинні бути перш за все з черниговців, а вже коли бракує останніх тоді з українців в загалї. Земства повинні, що сили є, дбати, аби свої люди у себе в господї, на рідній землі, біля рідного народу, добували собі роботу і хлїб. Тим часом в земстві чи не половину посад займають чужі люди, а свої по неволї мусять іти на чужину! Земства ніби не тямлять, яку послугу і запомогою вони спуршають паскудній справі „обрусенія“, ерго і тій тяжкій аремній темпоти і неволї, в яких перебуває Росія, а найпаче зрабована і зневолена сся Україна!

Коли такий лихий стан здоровля людського в одному з ліпших повітів, так легко зрозуміти, який він по цілій Черниговщині! На самий тіф занепадає річно по губернії не менш 6000 чоловіка та на инчі заразливі недуги 35 тисяч. Се цілих 2% людности.

Лікарська запомога не вельми то велика: на цілу губернію 85 шпиталів; та й з тих більшість

увагу звернули на себе Румуни, котрі членам конгресу роздали брошуру під заголовком: Меморіал університетских студентв з Румунії о положеню Румунів в Семигородї і на Угорщині. Они всі суть, як кажуть, доперва студентами і на границі Угорщини малярске правительство в дорозі у кількох з них зробило ревизию і сконфіскувало всі примірники сїї брошури, але більшу часть они довели до Верна. В їх імени говорив Еліску і розвинув принцип національности, котрий Французи і Італійці нагородили горячими оплесками.

Коротке поученє о холері і о приписах холеричних

Міністерство внутрішних справ видало популярну поучаючу брошуру о холері під заголовком: Gemeinverständliche Belehrung über Cholera und Cholera-Massnahmen.

Десятый уступ тої брошури, в котрім зібрана в короткости вся наука о холері і о холеричних приписах, як також прилога, в котрій списані річи потрібні до ліченя слабих на холеру, розішлють ся сими днями осібною брошурою в обох тукравих язиках по всіх громадах Читателям „Буковини можем ми вже тепер подати зміст рускої брошурки. Звучить він так:

1. Холера є заразлива слабість кишкова, котра завсїгда буває занесена з Азії; єї причиною є так званий протинковатий баціль, comma-bacillus; вона або проявляє ся лише сирватчаними відходами кишок, котрі не завдають жадних болів, і називує ся тогди холериною (холеричним розвільненем), або починає ся звичайним розвільненем, а переходить опісля в ослаблючі відходи на оба боки (в блювачку і бігунку.)

2. Лише в відходах з жолудка і кишок холеричного слабого є заразливий баціль холеричний; діткнене тіла, піт слабого і его віддих не шкодять нічого.

3. Коли холеричний, вільним оком невидимий баціль не знищить ся (через десінфекцію) цілковито в відходах, тогди розмножує ся він дуже скоро в шматю, в занечищенім плпні, в воді, молоці, стравах, вохкій землі; з-відти може він дуже легко, особливо за помочию рук, що ся діткнули тих заражених річий, дістати ся в рот, а дальше в жолудок, а коли сей не в силі его знищити здоровим квасом жолудковим, тогди заходить він з жизненною своєю силою і з спосібностию розмножувати ся ще дальше в кишкї, де викликає нові зонедужаня холеричні,

таких, що тільки слава, що шпиталї; в інчому 5 ліжків!! На два миліони людности 150 лікарів!.. Не скажете: багато!

От вже показав я другу найважнійшу сферу селянського житя, де земство Черниговщини не доложило рук стілько, щоб хоч трохи задовольнити пекучі народні потреби!

Міські думи ще менш за земство инклюють ся про народне здоровле, от на пр. р. 1886 в Новгороді-Сіверському за цілий рік зовсім не прибавило ся людности: як народило ся 217 так і померло 217, значить: місто зійшло вже на ту стежку, де мусить почати ся вимирання людности. В цілій губернії вмирає на тисячу 36 чоловіка! Де інде на пр. в Норвегії, або в Англії давно-б вже гукали, що край небезпечен, а у нас!.. Що-ж діяти мете, коли ми так вже привичаїли ся до лиха, що воно нам і не мулить; а до того: чи багато між нашою інтелігенцією таких людей, щоб докладно знати, як живуть люди де інде по сьвітах; та ще й вмїли-б порівнати чуже жите до свого, до українського. А порівнавши-б, зумїли-б знайти і причину, з якої там ліпше, а там гірше та й знов помірковували собі, яким би чином спекати ся лиха?..

К—о.

По найбільшій часті ширить ся холера через заражених вже людей, що втікають з околиць холеричних.

4. Щоби занебігти занесеню холери, піддає ся подорожних з околиць холеричних і їх пакунки граничній лікарській ревізії; підозрілі річи заказує ся перевозити через границю, самі же подорожні підлягають доглядови лікарському в місци свого побуту ще через 5 днів.

5. Зі взгляду на то не треба спроваджувати і купувати з околиць та місцевостей холеричних жадного шматя, жадної одежі і поживи, а утікачів холеричних не повинно ся приймати до помешканя, лише треба о їх приїзді сей час донести урядови громадському.

6. Щоби холера в разі поодиноких занедужань через занесене не ширила ся дальше епідемічно, треба вже перед її приходом в кожній громаді запровадити як найбільшу чистоту і як найбільший порядок що до удержання здоровля; всякі недогідности, котрі могли б дати повід до занечистеня землі, води і воздуха, треба усунути через осібні комісії санітарні при добровільній помочі інтелігентної людности; якість живности і напиктів треба строго доглядати, особливо-ж треба старати о чисту і здорову воду для всіх потреб домашних; живлене бідних людей треба поліпшити через запроваджене громадської кухні та всякими иншими доброчинними і милосердними ділами.

7. Так само повинна кожда громада приготувати шпиталі для відособненя холеричних слабих і засмотрити їх відповідним числом лікарів і услуги санітарної та потрібними приладами і ношами до перенесеня слабих; також повинна громада постарати ся о богатий запас потрібних средств десінфекційних, особливо-ж о квас карболовий та негашене вапно для зладженя вапняного молока. Служба санітарна і шпиталева повинна як найстаранніше бути з'організована, кожда особа як найдокладніше ознакомлена з своїми обовязками.

8. І кожний чоловік з-осібно повинен розсудно приготувати ся на час небезпеченства; він повинен запровадити в своїм господарстві як найбільшу чистоту, усунувши все то, що могло би причинити ся до занечистеня воздуха, до нагромадження всіляких відпадів кухонних, гною і т. п., та до викликаня вохкості в помешканю.

Кожний повинен жити правильно і мірно; він повинен утримувати ся при міцнім стравленю, здержувати ся від всякої тяжко стравної поживи, котра могла б сприяти бігунці, а також і сирій живности, як овочів, огороднини, молока, сира, масла і т. д., в кінци стерегти ся застудженя; так само треба зважати на всякі неправильности і хиби в стравленю, особливо-ж на бігунку, в котрім разі треба чим скорше прикликати лікарів. По їді поручаєть пити води заквашеної кількома каплями кислоти сілної.

Коли трафив ся в якім місци випадок холеричний, тогди заборонено звдувати всякі місцевости, де згромаджує ся багато людей, одже не вільно ходити на торги, празники та до публичних закладів купелевих; однак при тім не повинно занедбувати ся чистоти тіла. Головно треба хоронити ся від загально уживаних преветів.

9. В місцевости холеричній повинно ся пити і уживати до всіх потреб домашних, особливо-ж до чищення начиня кухонного, до митя і т. д. лише води напевно чистої і здорової.

Води з ріки або з потоку не повинно уживати ся, а коли нема води з жерела (нори) або здорової води керничної, в таким разі треба уживати тільки вивареної води, котра опісля знов вистигла.

Треба також стерегти ся води з таких керниць, що близько них находять ся нечисті місця та мие ся шматє і начине, або котрі стоять отверто або є зле покриті. Глибокі желізні керници з рурами подають вже більше безпеки.

Коли недостає доброї води, тогди треба пити більше варених напиктів, як гербати, розсолу, борщу і т. д. Добре також правдиве червоне або біле вино, наколи его мірно пє ся. Тайних средств против холери, як прим. так

званих кропель холеричних, не повинно уживати ся; вони не помагають нічого, а противно можуть лиш пошкодити.

10. З дому холеричного не повинно побирати ся жадної їди; треба також стерегти ся, щоби не сходити ся з особами такого дому та не заходити туди, коли не вимагає сего обовязок.

11. Хто має до діла в якім домі холеричнім, той най не споживає там ані якої страви, ані жадного напикту, і най стереже ся там іти на сторону; старанно най уважає він також на то, щоби не дїткнув ся яких річий, котрі могли б бути заражені.

Хто придержує ся в комнатах, де лежать слабі на холеру, той не повинен там нічого ані їсти, ані пити, ані жадної страви, ані жадного напикту з-відти з собою брати; він мусить стерегти ся, щоби не дїткнув ся рота руками, бо вони можуть бути заражені; щоби можливість такої зарази усунути, треба конче вперед руки обмити і їх десінфекціонувати. Також не повинно брати ся жадного начиня, чи до їди чи до питя, ані жадного цїгара до рота, одже не повинно ся курити в комнаті слабих; взагалі не треба жадних власних річий в такій комнаті лишати. Завсїгди мусить стояти на поготові миска з розпуском карболовим, в котрій ті, що ходять коло слабих, по кождім разі, коли дїткнуть ся річий слабого, повинні собі обмивати руки.

12. Відходи слабих на холеру як також всі ними занечистені предмети треба сей час десінфекціонувати, найліпше 5% квасом карболовим; річи, що не мають великої вартости, повинні спалити ся.

По скінченю слабости треба всі річи в комнаті, де лежав слабій, а також і стїни та підлогу десінфекціонувати. Для того повинні зараз з початку видалити ся з комнати слабого всі непотрібні меблі і такі річи, котрі тяжко дають ся десінфекціонувати.

Также і ті особи, що обходили слабого, повинні себе самих і свое шматє та свою одежу десінфекціонувати; аж потім сміють вони знов з другими людьми сходити ся.

13. Шматє і одежа слабих або погібших на холеру не сміють без десінфекції видалити ся з комнати, ані не сміє їх ніхто носити.

Коли б такі заказані річи з-відки небудь були прислані, то й вони не сміють уживати ся без десінфекції.

14. Загально уживане средство десінфекційне є 5% карболовий розпуск (т. є. 1 часть карболу на 18 частив води.) До десінфекції відходів слабого на холеру можна уживати також 20% вапняне молоко (1 часть негашеного вапна на 4 части води.) Розпуск сублимату (1 promille т. є. 1 часть сублимату на 1000 частий води, або 1 грам сублимату на 1 літер води) сміє ся уживати тільки після припису лікарского. Розпуск лізолю (1%оий 1 часть лізолю на 99 частий води) і розпуск хлорового вапна (2%оий 2 части на 98 частив води) надають ся добре до митя підлоги, знярядів деревяних, а також і рук. Стїни треба десінфекціонувати через білене. Всяке шматє мусить задля десінфекції лежати через 12 годин в розпуску карболовим, а потім треба ще его виварити. Солону або траву з сінників та матрац треба спалити. Коли має громада машину десінфекційну, то можна шматє і постіль, особливо-ж матраци наповнені кінською шерстю, ковдри, подушки дуже вигідно десінфекціонувати парю. До того однак дозволєні лиш випробовані машини десінфекційні під проводом знатого, зрештою є також і сама суха горіч та сильне провітрюване через тиждень добре средство, що доповняє десінфекцію.

15. Тіла померших на холеру мають обвинути ся в простирала перемочені розпуском карболовим, а по їх огляді чим скорше занести до трупарні Мити їх не вільно.

Похорон має бути поединчий і без всякої паради. В дїм помершого участники похорону не сміють входити.

16. Для успішного здержання і чим скоршого знищення холери конче потрібно, щоби

кожний точно сих приписів тримав ся та щоби люди з довірієм підпирали всі заходи публичних властей і лікарів.

Найважнійший обовязок є сейчас донести о кождім випадку холеричній або холери, би навіть о випадку бігунки полученій з блювинами взагалі, до чого всі завідателі домів, особливо-ж властители заїздних домів, всі лікарі, санітарні особи, душпастирі як найострійше обовязані.

(Дальше буде.)

Дрібні вісти.

Сойм. Цісарским патентом з 24. серпня датованим в Ішлю скликаний наш сойм на 9. п. ст. вересня. Красним маршалком іменований посол Іван Лунул (Волох) а его заступником Німець адвокат др. Іосиф Рот.

Его Величество Цісар постановив з причини великої небезпечности холери відкликати свою подорож до Галичини.

Ерофтей Пігуляк проф. і посол соймовий повернув минувшій неділі з Гриняви назад до Черновець.

Санітарна інспекція. На приказ президента міністрів виїхав на інспекційну подорож по Мораві, Шлезку, Галичині і Буковині референт санітарний в міністерстві справ внутрішних, совітник міністерства др. Гуси, а то для інформацій о пороблених в тих краях заарядженях антихолеричних. Задачею его буде також личне порозуміне з властями політичними, особливо з дотичними краєвими референтами санітарними що до дальшого поступованя.

Холера. В Німеччині ширить ся холера чим раз дальше, а найсильніше виступила в Гамбурзі. В судоту було там 433 випадків занедужаня на холеру, 145 випадків смерті. Від 18. до 29. с. м. занедужало там всего 1986 людей, а з тих померло 656. В місті настав сум і страх; ціле місто опустіло, рух на улицах дуже малий; театр і цирк замкнені, городи публичні і реставрації пусті. Сенат наказав позамикати всі школи і заборонив всякі забави з танцями. Як би на довершене нещастя, вибухла в місті ще й чорна віспа.

В инших сторонах Німеччини проявилась ще холера крім Берлина в Превець коло Магдебурга і в Штінгерт в Мекленбургскім. В Времі сконстатовано 5 випадків азійської холери. В Альтоні занедужало від полудня в суботу до полудня в понеділок 77 людей, а з тих померло трицять і кілька. В поліційних арештах вибухла також холера, в наслідок чого випущено на волю 150 арештантів, що сиділи там за якісь менші провини.

Голод в Індиях робить тепер страшні спустошеня. Уже минувших літ збори не відповідали урожайности місцевих ґрунтів, однак сего року майже все змарніло. Причиною сего цілковита посуха. Задля браку поживи гине худоба так само як люди, хоч Індияне зривають стріхи з дахів, щоби лише виживити худобу. Недавно знесено там право спільної власности а витяте великих лісів вплинуло значно на зміну клімату і осушене жерел. Таким способом до голоду долучив ся і брак води. Голод сегорічний прибирає такі розміри як в році 1877, коли умерло з голоду пять мільонів людей.

І холера на щось придасть ся. Аж тепер, коли з обави перед холерою стали по більших містах робити порядки і комісії санітарні почали заглядати в кожний кутик — розумієть, що то не по наших містах — вийшло не одно на верх, про що доси був би ніхто не знав; декуди показалась страшна нужда і декуди знов така — не знаємо вже, як то назвати — нечистота, чи як, що аж волосє стає на голові дубом. Ось кілька примірів з таких міст, як Відень і Петербург. Віденські рапорти поліційні подають між иншим ось такі факти: В однім домі в двох нужденних хатчинах коло стайні містило ся 9 осіб; в стайні призначеній найвишше на 4 коні, жило 5 осіб; в пять воєких суперенових помешканях містило ся 39 осіб а в трох инших помешканях, де було лиш 14 ліжок, спало 44 осіб обоєго пола. Старші спали на голій землі,

а діти по двоє в баліях. При одній улиці на-чслала поліція в 25 помешканях під землею аж 342 людей. Але ось що викрила санітарна комісія в Петербурзі. При Покровській улиці жили там в маленькім домі дві старі вже сестри, доньки урядника, Софія і Степаніда Третякові. Комісія хотіла зайти до того дому, але що не напугала ся, не надзвонила ся та не настукала ся, — ніхто не спшив ся отворити. Здавалось, що в домі нема й живого духа. Аж наконєць поліція, що ходив з комісією, переліз через огорожу і знайшов тут 64-літню Степаніду, як полола грядки і зовсім не журилась о то, що там хтось, добуває ся до хати. Аж коли поліція отворив двері і випустив комісію, озлобилась старуха і кинулась до комісії: Чо хочете? Чого мене безпокоїте? Забирайтесь! Їй сказали тогди, о що розходить ся, і зайшли до хати. Уже в сінях чути було якийсь страшний смрид, котрий став ще сильніший, коли зайшли до комнаты, де спали сестри. На постелі, з котрої найбільше здавав ся той смрид виходити, побачили якусь купу лахматі. Коли підійшли до постелі, розбіглось з неї яких кількадесят щурів, а на землю упала якась людська кість. Тепер розкинули лахи і під ними знайшли зігниле вже тіло 74-літньої Софії Третякової. На питання лікарів підповідала Степаніда без всякої звязи і лікарі сконстатували, що она не сповна розуму. По довгих випитуваннях сказала она лиш: „Моя сестра померла ще в маю, але просила мене, аби єї не похоронити. Та й я незадовго умру, а тогди можуть нас обі разом поховати“ Показалось дальше — як доносять „Новости“ — що Степаніда спала два місяці коло гниючого трупа своєї сестри і перенесла ся аж тогди до другої комнаты, коли вже й єї почали були щури гризти. Степаніду відставлено до дому божевільних.

Трясенє землі дало ся чути оногди на полудневих побережах Франції і в західній Італії. В Римі було землетрясенє досить сильне і ушкодило деякі будинки. З Лyonu знов телеграфують, що в наслідок землетрясеня в околиці засинало ся багато копалень, привалюючи гірників. Кажуть, що в тій катастрофі погинуло до 1150 робітників.

Холерина явила ся послідними днями у Львові. Іменно захорували три особи, але в шпитали приходять помаду до здоровля.

Під колесами армати. Підчас того коли із Станіслава виходила дня 11 с. м. тамошна залюга на цїсарські маневри до Львова, стала ся там страшна пригода. На ул. Галицькій коло рогатки задержалась була одна компанія 58-го полку піхоти зі своїм капітаном Резнерским. Як раз в ту пору наїхала батерия артилерії під командою рїтмайстра Паслера. Одна із надїждяючих пушок зачепила за ногу коня під капітаном, в наслідок чого кінь повалив ся і кинув капітана від колеса армати; армата переїхала по нещасливим і зломилла ему праву ногу. Резнерского занесено зараз до сусідної коршми, де полковий лікар удлив ему першої помочи, а відтак відставив его відділ санітарний до войскового шпиталю.

Кіт убійником. В Комарівцях лучила ся ось така незвичайна пригода. В хаті Антона Вершка скочив кіт на постіль і став там грати ся ремешком від рушницї зависеної на стїні. Рушниця упала і вистрїлила та поранила смертельно 4-літню донечку Вершка.

З салї судової. Якось ставав перед львівским судом Юда-Вахтель, родом зі Львова, 50-літний жид, кравець, обжалований о двоженствє і спроневірене. Юда був в Лондоні і в р. 1889 оженив ся тас з вдовою Марією Гікман. Люб брав в англійській церкві. Хоч Марія жие ще до нині, Вахтель вернувши до Львова, бо в Лондоні зле ему поводило ся, оженив ся ту в друге з Хайкою Кляфтен. Коли его у Львові увязнили і стали доказувати документами з Лондону двоженствє, він відпекував ся, як міг, на пр. що Гікманова лише служила у него, що документи ті підроблені і т. п. А ті документи суць правдиві, бо прислав їх священник з Лондону, котрий его вінчав.

Зоря північна. Тими днями в Петербурзі видко було зорю північну. Выглядала она як корона з проміня, котре змінило свою краску

на рожеву, зелену і фіолетову. Ніч була погідна і з'явище се тревало пів годийн.

З Япану доносять о страшнім оркані, що лютив ся над цїлим краєм, разом з повеню і землетрясенєм. В одній провінції угодило ся 150 людей, в другій 300. Загалом 10.000 домів зруйнованих. Недалеко міста Текусіна підчас землетрясеня розступила ся земля і пролигнула 160 домів, а 100 людей живцем погребала.

О незвичайно хитрїм псі доносять часописи лондонські. Один тамошний пан научив свого пса між иншим кидати листи до почтових скриньок. Пес сповняв дуже докладно прикази пана. Недавно прибів він з листом в зубах до скриньки саме в ту пору, коли урядник почтовий вже виняв торбу і піс до воза. Побачивши се пес, побіг сейчас за урядником, всунув ему лист в руку і з вдоволення киваючи хвостом вернув домів.

Зелїзниця до звїзд. Один лондонський професор хотїв показати наглядно своїм ученикам, як далеко до декотрих звїзд, і він пояснив їм се в такий спосіб: Ми Англійці наряд купецкий і любимо все обчислити на гроші. Одже подумаймо собі, щоб кількох наших богачів, аби гроші не лежали дармо, вперед старало ся о дозвіл повести підморський тунель з Англїї до Америки, а коли їм на се не дозволили, то они рїшили ся вибудувати зелїзницю на звїзду Центавр. Як би они взяли ся до того, в то не входимо, а уявїм собі, що їм удало ся вибудувати зелїзницю аж на тую звїзду, а що місце під будозу нічо їх не коштувало (бо то в просторі межипланетарнім), то директорчї назначили дуже малу ціну за переїзд, т. е. 1 пенс за 100 миль.

Одже якийсь американський пан вибирає ся в дорогу на тую звїзду і збирає гроші на білет. Білет той коштував би его тільки, кілько Англїї має довгу. Але заким би він виїхав на звїзду Центавр, то довг той з 700.000 фунтів штерлінгів (сім мільонів зр.) зріс би до вартости одного мільярда сто мільонів фунтів. Засївши в вагоні цікавий Американци хоче знати, як скоро їде:

— На годину 60 миль — відповідають ему.

— Отже коли приїдемо до Центавру?

— За 48 мільонів, 663 тисяч лїт.

— Гм! то досить далеко дорога.

Богослуженє на вершку гори Візо — в Апенїнах, високої на 3840 метрів, відбуло ся послідними днями. Священник Лянтерміно, 65-літний старець, вибрав ся з шістьдесяти людьми в небезпечну дорогу на сю гору, на котру звичайно вибирали ся лише дуже досвідні туристи. Два дні їшли они в гору. На висоті 2000 метрів почували і ту з двадцять людей лишилось, бо дуже ослабли. Іменно не хотїли дальше їти всі жєнщини, лише одна панна Верді пішла дальше. По осьми годинах зайшли они в сїніжні поля на самім вершку гори. Всї сїли відпочивати і кождей загортав ся в одїж, яку мав, бо діямаюче зимно доскулювало. А священник Лянтерміно з двома богословами, що брали участь в прогульї, відправив богослуженє, котре на такій незвичайній висоті майже під хмарами зробило на присутних велике враженє. Відтак фотографували ся всі і рїшили поставити на місци, де відправлено богослуженє, каплицю і дїм для туристів. Не обїшлось при тїм і без нещасливої пригоди. Один турист шукаючи цвїтів гірських, упав зі скали, високої на сто метрів, і згинув в одній хвили.

Стоколоса житна. „Стоколоса хлїб доносять“; говорять господарі ніби то в тїм значеню, що коли не зародить хлїб, то зародить бодай стоколоса. Весїда така нерозумна, бо власне задля того ми не стараємо ся вигубити тої хопти з посеред збіжа, і то збіжа найдозшого, яким єсть жито і пшениця. Як єї в збіжю много, то вартість такого збіжа дуже обнижуєсь, і купець не хоче его заплатити після ціни. Стоколоса і яєб наша для худоби пр. коний, свиний, не має значної вартости. Горнец вїса певно більше значить, ніж 2 гарци стоколоса. А вже певно не зберемо з якоїсь ниви більше стоколоса, якбсьмо зїбрали вїса, особливо на ґрунті, справлєним під озимину. Наконєць стоколосу не можна навіть відділити від збіжа, особливо стоколосу дрібну. Тому то ми повинні стоколоси дуже стерегти ся, і не сїяти насїня зане-

чищеного стоколосою, бо шкода давати під стоколосу ґрунт такий, деби уродилась добра озимина. Стоколоса висїяна на весні, дозрїває і видає насїня ще в осени. Висїяна в осени дозрїває слїдуючого літа разом з житом і пшеницею. Стоколоса любить ґрунт мокрий. В літа мокрі она розростає ся дуже буйно, приглушує збіже, котрому мокрий ґрунт і мокрий рік не сприяють. Она найбільше розростаєсь на мокрих яринах. Дозрїла стоколоса обсеїнаєсь дуже легка таки під серпом. Приоранє зерно стоколоса може в землі лежати і пару лїт, щоб вилоранє по верх зїйти і розрости ся. Відси пішло пересвідченє між темними ґаздами, що з жита може виродити ся стоколоса. Неодин каже „я посїяв чистє жито а вродилась стоколоса“. По перше зовсім чистого жита він не засїяв, бо не доводило ся нам ще бачити у наших селян жита, деби не було бодай троха стоколоса. Дальше стоколоса відоралась з лїт попередних. Стоколоса може розвозити ся і з ґноєм а то в той спосіб, що посьлїд дає ся звичайно коним або безрогам. Тимчасом стоколоса має таку тверду луску і сама так дрібна, що звїрина єї не в силі пережвкати (пережвити) і зерно виходить таки цїле з відходом. Роблено навіть проби, що зерно, котре виїшло нестравленє з відходом коня, давано ще свиням, а з тих ще виїшла стоколоса, котра засїяна походила і буйно виросла. Треба протє, щоб в кождей громаді за громадскі гроші куплено умисне до чищення від стоколоса приладжені млинки, на котрих би мож було збіже вычистити, або треба змінити насїня, і засїяти поле чистим.

† **Помертні вїсти:** В Лашківцї упокоїв ся тамошний гр. пр. парох ґраматович Николай. Покійник був волоскої народности, але дуже врозумїлим і справедливим чоловіком й для Русинів, що мусим яко велику рїдкєсть записати. Пером ему земля. Над гробом промовляли о. Дан і о. Никитович по волоски. Ми цікаві, хто їх розумів, позаяк парафини покійника яко Русини немогли їх розумїти. — Михайло Пітей, надсвітник суду в пенсї і красивый адвокат, упокоїв ся 25. н. ст. сернїя по короткій недужї на 72. році житя в Чернівцях.

Цїна збіжа.

В Чернівцях платили дня 2. н. ст. вересня 1892-го р. за 100 кілограмів найліпшої:

пшениці	7.50— 7.65	зл.
жита	5.40— 5.50	„
ячменю	6.— 6.50	„
вїса	4.90— 5.—	„
ріпаку	9.50— 9.75	„
коношини	7.75— 8.—	„
кукурудзи	5.— 5.15	„
гороху	6.50— 7.50	„
оковити	14.— 14.50	„

Курс монет

дня 2 н. ст. вересня 1892-го р.

дукат	5.65	5.72	зл.
рубель папер.	1.20	1.21	„
наполеондор	9.48	9.53	„
100 марок	58.50	58.70	„

Антоній Табакар і Гаїна

торговля корїня, вина і делїкатесів
в Чернівцях, ринок,

поручає свій богатий склад нави, полудневих овочів, російского чаю, шоколяди, руму Ямайки, та всяких розолїї і лікерів.

БОГАТИЙ СКЛАД ВИНА

гурток і подрїбно, по особливо дешевим цїнах. — По-стійний склад рїзких товарів з хиньского срібла.

Одинокий склад і аґентура для Буковини
ц. к. пр. фабрики господарских машин

Clayton-a i Schutleworth-a

Відень і Лінколн (Англїя).

Льокомобїлі, всякі плуги, молотїльні, машини до сїїби, кошеня і тероблєня кукурузи, млинки, млинни, сїчкарні, сикавки, помпи і т. д.

Найліпший і найтанший оїлій до машин.

З печатні Г. Чоппа.